

VG

OD AUTORKY BESTSELLERU
HISTORIE VČEL

Dagbladet

Kůň Převalského

Maja Lunde

ROMÁN

Kůň Převalského

© Maja Lunde, 2019

First published by H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS, 2019
Published in agreement with Oslo Literary Agency

Všetchna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Tereza Švejkovská, 2021

Cover © Eivind Stoud Platou/Handverk, 2021

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2021

ISBN 978-80-277-0911-3 (pdf)

Kůň
Převalského
Maja Lunde

Jesperovi, Jensovi a Linusovi

EVA

Heiane, kraj Akershus, Norsko, 2064

KLISNA HŘEBCE PŘITAHovala jako droga. Instinkty ho zcela ovládaly, měnily ho v nevypočitatelného tvora, v blázna. Jako člověk tak silnou fyzickou žádostivost nikdy nepochopím. Bývaly časy, kdy jsem se také nechávala strhnout, uvolnila se, ale pokaždé jen na pár minut, a je to už dávno, takový luxus si dneska nemůžu dovolit. Teď mě pohání výhradně hlad. Hlad dokáže způsobit, že se člověk chová iracionálně, bláznivě, hlad nás dokáže přinutit k čemukoliv.

Zvířecími pudy nelze argumentovat, proto jsem musela Nike, svou klisnu, chránit. Hrímfaxi se totiž nevzdával, přestože ohrada kolem Nike a jejího hříběte Pumpy by ho měla zadržet. Říjná Nike ho k oplocené pastvině přitahovala natolik, že na mé pokřikování a gestikulaci vůbec nereagoval. Kobyla loni na podzim přišla o partnera, hřebce Hummela. Byl starý, unavený a já už ho nechtěla trápit, a tak Nike osaměla. Věděla jsem, že se nezklidní, dokud nezabřezne. Ale protože je kertak a patří mezi hrstku posledních divokých koní na světě, zatímco Hrímfaxi je naprosto obyčejný kůň domácí,

kterého Richard ze sousedního statku loni před svým odchodem vypustil do volné přírody, nemůže si dělat, co chce. Kříženec divokého koně a koně domácího by zdědil většinu vlastností koně domácího; divoký kůň by tak vymřel po pouhých dvou generacích, čímž by veškerá práce a snaha zachovat tento druh přišly vniveč.

„Běž pryč, Hrímfaxi!“

Hřebeč se otíral o plot, hubu strkal k Nike, snažil se k ní dostat. Klisna ho provokovala, zvedala ocas a natáčela se k němu zadkem.

Rozběhla jsem se k němu, máchala jsem přitom rukama.

„Zmiz! Huš!“

Hrímfaxi na mě zařehotal, zavrtěl se, přešlápl a vzápětí odcválal, přitom uraženě hodil zadkem.

„Zapomeň na to!“ křičela jsem za ním. „Najdi si kobylu mezi svými!“ Věděla jsem, že zanedlouho už je nebudu muset takhle hlídat. Bylo září, Nike čekalo šesti-měsíční období bez říje, šest měsíců klidu pro nás obě. V zimě jsem všechno zvládala lépe – jak chování zvířat, tak svoji vlastní situaci. Pokud byla spižírna dost plná, nepřicházely zimní bouře a nevypadával proud, plynul život po celou zimu spořádaně.

Došla jsem až k plotu, opřela se o sloupek a napřáhla ruce ke koním.

„Dobré ráno, Nike. Ahoj, Pumo.“

Otočili hlavy ke mně, poznali můj hlas. Puma přiběhl první, tenké nohy se mu rychle míhaly. Byl na světě teprve krátce, trochu vrávorál a v pohybech si ještě nebyl jistý. Prostrčil nozdry plotem a tiše zafrkal.

„Něco byste chtěli, vidíte?“ usmála jsem se. „Myslíš, že pro vás něco mám.“

Sáhla jsem do kapsy.

„Ano, ale jenom dneska.“

Nike přišla také. Nozdry se jí rozšířily, hned jak zjistila, že v ruce držím mrkve.

„Na, maličký, vezmi si.“ První mrkev jsem dala Pumovi. Jen kousíček, protože byl ještě moc malý a kromě matčina mléka nedokázal strávit téměř nic jiného.

Nike zadupala.

„No to víš že ano, taky dostaneš.“ Dala jsem jí větší kus. Vmžiku jí zmizel v tlamě a ozvalo se chroupání.

„Ale neprozrad to Ise.“

Nike zafrkala a švihla ocasem.

„Že je Isa přísná? Ano, moje dcera je přísná.“

Chvilí jsem se na ně ještě dívala, přestože o mě nejevili zájem. Potom jsem se otočila a spěchala zpátky na statek. Byl pátek, den, kdy přijížděli obchodníci, tudíž jsem se potřebovala dostat do přístavu. Ještě se tam občas objevovali rybáři nebo lovci. Slepice poslední týden snesly hodně vajec, možná by někdo mohl mít zájem.

Proběhla jsem okolo zavřeného kiosku s vytlučenými skly a vyšisovanými reklamními plakáty, pokračovala jsem do kopce kolem opuštěných výběhů, kde dřív žily všemožné druhy kočkovitých šelem, minula mokřinku, kterou založil můj děda na přelomu tisíciletí pro obojživelníky, jimž hrozilo vyhynutí, a nakonec jsem se pustila kolem oploceného cípu lesa, v němž se kdysi schovávali vlci, nejplašší druh, jaký jsme mívali.

Zvířata se u nás vždycky měla dobře, po celé tři generace, co moje rodina zahradu vedla. Dokazovala nám to tím, že nás obdarovávala potomky. Veřejnost sem přicházela za zábavou a za vzděláním a pohled na mláďata patřil k největším zážitkům. Lidé se zajíkali radostí, smáli se a ukazovali si: „Koukej, koukej, jak jsou roztomilá!“ Jednou se samici levharta sněžného narodila trojčata, což byla mimořádná událost. Ještě nikdy jsme neměli tolik návštěvníků jako toho léta. Pro nás ale

každý nový přírůstek znamenal velké starosti. Vzpomínám si, jak si spolužáci ve škole šuškali, že jsme podivíni, a jak se k nám styděli chodit na návštěvu, protože u nás se u jídelního stolu běžně probíralo krytí a březost. A když se narodili další tvorečkové, starali jsme se o ně jako o vlastní děti... Byli našimi dětmi. „Nejsou naši,“ říkával táta, „patří sami sobě a naší povinností je starat se o ně co nejlépe, aby chtěli vyvést mladé.“

Teď už byli levharti sněžní pryč, stejně jako většina dalších zvířat, zbývala mi jich jen hrstka. Stádečko sobů karelských se zdržovalo na místech, kde dřív bývali vlci. Nepatřili k ohroženým druhům, ale dokázali se o sebe z větší části starat sami, proto jsem je ještě nevypustila do volné přírody. Dvě opelichané samičky sokola stěhovavého jsem prozatím držela v kleci. Moc péče nevyžadovaly, ale obávala jsem se, že jakmile bych se o ně starat přestala, zahynuly by. V nejzápadnějším koutě zahrady žil jediný samec kočky divoké evropské. Ještě jsem se nepřiměla ho pustit na svobodu, protože by se spářil s kočkou domácí a jeho rodová linie by vymřela. A pak tu byli Nike a Puma, moje největší poklady. Ty jsem ochraňovala houževnatě.

Divocí koně se k nám do Heiane dostali díky mé sestře Anne, která o nich mluvila od dětství. Vzpomínám si, jak si stále dokola pouštěla tatáž videa na YouTube, s iPadem na klíně a se sluchátkami na uších vytrvale sledovala, jak na displeji běhají koně.

Musela řadu let pracovat, aby si mohla z jedné rezervace ve Francii koupit hřebce a kobyly, a nakonec se jí podařilo Heiane dostat do mezinárodního chovného programu. Nike a Hummel patřili k vůbec posledním jedincům, které si zoologické zahrady mezi sebou prodaly. Konec jako Hrímfaxi přežijí vždycky, zato divokých koní na světě už moc není. Věřím, že až tohle všechno

pomine, život se stabilizuje a opět bude možné navázat kontakty s obchodními partnery, nebude problém opatřit pro Nike nového hřebce. Je totiž možné, že v Mongolsku divocí koně ještě žijí. Bývalo jich tam přece tolik. Nějací snad přece přežít museli.

Nike a Puma dostali jména podle značek bot. Pojmenovala je tak Anne, stejně jako všechna naše ostatní zvířata. Nazývala je podle zmizelých, už dávno neexistujících věcí, podle oblečení, elektroniky, hodinek i aut. Ise to připadalo zábavné a dodnes se těm jménům směje. Mně osobně připomínají Anne až moc. Ani ne tak její humor jako spíš její rozhodnost. A její přítomnost. Oboje spolu souviselo. Anne bylo všude hodně a byla pracovitá.

Jenže už tu není, není tu ani její silný hlas, ani její neposedné tělo. Opustila Heiane, opustila nás i koně. Řekla, že jen na pár měsíců, ale stále se nevrátila. Když jsem s ní mluvila naposledy, skoro před rokem, byla až na severu v Trøndelagu. Potom nám přestal fungovat telefon. Signál se vytratil a my jsme opravdu osaměly. Isa začala na noc zamykat dveře. „Jsme tu v bezpečí,“ tvrdila jsem a namontovala na dveře petlici.

„Kdy se vrátíš?“ zeptala se Isa.

Stála jsem u auta, nachystaná k odjezdu do přístavu.

„Vždyť víš, že nevím. Možná dneska nikdo nedorazí. Možná s sebou ani nebudou mít nic na prodej. Naposledy jsem musela čekat několik hodin.“

„Nemohla bych jet s tebou? Krávy spolu obstaráme, až se vrátíme.“

„Bude lepší, když zůstaneš tady.“

„Sama.“ Vytáhla ustrašeně ramena k uším. „Nemohla bys mě už naučit řídit?“

„Je ti teprve čtrnáct.“

„Nemyslím, že by nás tady někdo kontroloval.“

Riskla jsem to a opatrně k ní natáhla ruku, prsty jí vjela do vlasů a povískala jí.

„Vrátím se co nejdřív.“

Neodtáhla se, naopak, nechala se pohladit.

„Kdyby přišel někdo cizí, zamkni se,“ upozornila jsem ji. „A nezapomeň na petlici.“

„No jo.“

„A dělej, že nejsi doma.“

„Já vím, mami.“

„A ještě se podívej, jestli jsou zavřené dveře do sklepa, nerada bych, aby dovnitř napršelo.“

„Dobře.“

„Tak pa, holčičko moje.“

Rychle jsem ji objala. Isa mě také sevřela v náručí. Pátky byly jediné dny, kdy moje objetí opětovala. Už mě dorostla a na čele se jí začalo dělat akné, tváře však měla stále hladké jako miminko. Kdykoliv na Isu pomyslím, představuju si dítě, ale kdykoliv se na ni podívám, leknu se. Je dlouhá, hubená a klátí se. Pod tričkem se jí boulí drobná prsa a má vystouplé lícní kosti. Před pouhým rokem byla ještě dítě, teď se při chůzi lehce kolébá ze strany na stranu, pohybuje se rozhodně a promyšleně, jako by se neustále předváděla, jako by snad bylo před kým se předvádět. Říkám si, jestli se odted' budu při každém pohledu na ni už jen lekat. Jestli mě bude pohled na vlastního potomka nadále překvapovat a jestli to tak mají i ostatní rodiče.

Isa mě náhle pustila, uvědomila si, že na takové objímání je už moc stará. Odmlčely jsme se, načež stydlivě odvrátila obličej.

„Nezapomeň na ty dveře do sklepa, ano?“ pronesla jsem, abych jí situaci ulehčila.

„Jo. Tak už jed.“

Nasedla jsem a nastartovala. Obloha se zatáhla a na čelní sklo zprudka dopadly první kapky. Přesto Isa zůstala stát na dvoře, viděla jsem ji ve zpětném zrcátku. Když jsem přimhouřila oči, vypadala stále, jako by jí bylo sedm nebo osm. Stála tam jako vždycky, špičky lehce od sebe a paže založené na hrudi, jako by se objíkala. Polkla jsem a soustředila se na cestu.

Ujela jsem pár kilometrů, aniž jsem potkala živáčka, a pak se náhle na levé straně silnice objevila skupinka lidí. Matka, otec, dvě dcery. Všichni nesli na zádech batoh a před sebou tlačili svítivě žlutý cyklistický vozík plný osobních věcí. Stékal z nich déšť, obličejové měli schované ve velkých kapucích a oblečení ztmavlé vlhkem. Jen nápis na vozíku *Sport Extreme* vytrvale zářil. Když mě otec rodiny zaznamenal, zvedl palec, bílý osamělý prst trčící z vyhublé ruky, mezinárodní symbol všech vandrovníků.

Dupla jsem na plyn a rychle projela kolem nich. Nedívala jsem se do zpětného zrcátka, abych neviděla jejich reakce.

Isa chtěla, abychom odjely, stejně jako oni, abychom žily kočovným životem. Abychom opustily Heiane a vydaly se na sever jako všichni ostatní, abychom hledaly dosud existující městečka, abychom hledaly společnosti, v nichž se život podobal tomu, co jsme znaly. Celá Evropa byla na cestách, bez směru a cíle. Někteří lidé vandrovali celé roky, vyhnalo je sucho. Hranice na sever se zavřely už za mého mládí. Potom nastal kolaps. A vypukla válka. Celých sedm let se válčilo o jídlo, o vodu. Lidé místo aby využili síly k přípravě na to, co – jak věděli – mělo přijít, vsadili všechno na vítězství. Jenže nikdo nevyhrál, zbyli jen samí poražení.

Teď už nikdo neválčí a všechno, o co se bojovalo, je pryč. Zmizely dokonce i hranice.

My jsme ale měli štěstí, protože jsme žili na dobrém místě. V okolí se nikdy nebojovalo a měli jsme vlastní studnu plnou vody. Měli jsme statek, domov, mohli jsme si něco vypěstovat a také jsme chovali zvířata. Bylo jasné, že dokud máme statek, nemusíme se nikam vydávat. Nebylo tedy co řešit. Ovšem po Annině odjezdu se něco změnilo. A když vzápětí odcestoval i Richard s rodinou, a Isa tak ztratila jediné kamarády Agnes a Larse, začala otravovat. Nechápala, proč my stále zůstáváme, pořád do mě rýpala, dělala si starosti, tvrdila, že ze zvířat máme méně užitku než dřív a že všechna pomalu stárnou, dobytek, slepice i čuník Boeing, kterého jsme vlastně chtěly loni na Vánoce porazit. Richard s rodinou se vydali do Nordlandu. Poblíž Bodø měli rodinu, které se prý stále vedlo dobře. V moři bylo dost ryb na to, aby to stačilo pro přežití, a tamní společnost se ještě stále podobala maloměstské komunitě. Když jsem se občas zeptala Isy na její plány, řekla, že by chtěla právě do Nordlandu. Jako bychom se snad dokázaly dostat až tam, jako by tam snad to malé společenství stále existovalo, když už všechna ostatní vymizela. Pokud bychom se tak rozhodly, stala by se naším domovem cesta.

Isa přitom ale zapomínala na zvířata, která tu sice byla pro nás, ale stejně tak jsme tu byly my pro ně. Těch pár divokých zvířat, která v parku zbyla, mě stále potřebovalo. Hlavně Puma, nemohla jsem ho opustit, rozhodně ne teď, co tráva uvadla a ve vzduchu se občas vznášel závan hniloby.

Při odjezdu ze statku přšelo jen málo, ale jak jsem se blížila do přístavu, zatáhla se obloha úplně. Ačkoliv

naposledy lilo před několika týdny, byla půda stále nasáklá. Voda neměla kam odtékat a já si vzpomněla na náš sklep, představila jsem si, jak se voda dere dovnitř, stéká na podlahu a stoupá.

Doufám, že Isa nezapomněla ty dveře zavřít, pomyslela jsem si. Na schodech vedoucích do sklepa se za silného deště tvořil potok, a kdyby dveře zůstaly otevřené, napáchala by voda ještě větší škody. Skladovaly jsme tam mouku. V létě se mi povedlo výměnou získat dvě stě kilo pšeničné mouky a zeleninu, přestože jí bylo méně, než jsem po tak deštivém létě doufala, a k tomu se mi před pár týdny povedlo sehnat deset kilo rýže. Při posledním lijáku jsem zvedla pytle na police. Nebyla jsem si ale jistá, jestli jsou dost vysoko.

Pršelo čím dál víc, mračna klesla a klenula se nad krajinou jako obří hrozivé tělo. Kapky bušily do střechy auta a na korbu. Zatímco minulé léto bylo tak suché a teplé, že nic nechtělo růst a já se neustále obávala požárů, letos jsme slunce sotva zahlédly. Nosila jsem pláštěnku, kalhoty do deště a holínky, a přesto jsem měla všechno navlhle, dokonce i uvnitř v autě. Vlhkost vleze všude. Za mého dětství jsme rozlišovali mezi deštěm a suchem. Teď se rozlišují jen různé typy srážek. Nejjemnější kategorii představuje mrholení, kdy si člověk uvědomí, že prší, až když vidí perličky kapek na bundě. Jemné a normální mrholení, mezi nimiž já rozdíl nevidím, ale Isa tvrdí, že mezi nimi rozdíl je. Jemné mrholení je podle ní ještě méně patrné. Pak tu máme mírný déšť, bezútesné srážky, kdy za bezvětří padá voda úplně svисle. Dále liják. Bičující déšť, kdy vítr uvádí vodu do pohybu. A pak nejintenzivnější průtrž mračen, kdy se v nebi otevrou stavidla, voda se vyvalí a svět se rázem promění v moře, přičemž já osobně přitom nedokážu nemyslet na Noemovu archu.

Dojela jsem až k vodě a zaparkovala jen pár metrů od přístavní hráze. V Heiane se obchodovalo už déle než patnáct set let. Bývali jsme na svou historii hrdí, měli jsme tu dokonce malé muzeum, kde si návštěvníci mohli prohlížet staré šperky a nářadí z dob, kdy tu vikingové praktikovali směnný obchod. Šperky jsou ovšem už dávno rozkradené a ve vesnici není po slavné minulosti ani památky. Heiane teď tvoří jen shluk domků a chat podél přístavu, osídlení se přesunulo výš do několika mírných strání. Domy kdysi bývaly celoplošně bílé nebo červené. Teď hrály různými odstíny a připomínaly batiky. V některých stále bydleli lidé, ale ubývalo jich, všichni moji známí byli dávno pryč. Všichni kromě Einara. Ten bydlel se svými kumpány v jedné z nejkrásnějších chat ve vsi, v bývalém kapitánském domě s oprýskávacím nátěrem a velkou přístavbou s panoramatickými okny s rozbitými skly. Chata stála na břehu moře, na luxusním místě, za které by lidé kdysi byli ochotní zaplatit majlant. Ale v posledních letech se hladina neustále přibližovala, jak moře neznatelně stoupalo o pár milimetrů každý rok. U domu jsem nikoho neviděla a uvnitř se nesvítilo. Dokud nepotkám Einara, je všechno v pořádku, pomyslela jsem si. Bála jsem se i vyhladovělých a zoufalých vandrovníků, ale naštěstí ještě žádný náš statek neobjevil, nikoho nejspíš nenapadlo, že by ta téměř zarostlá prašná cesta mohla někam, k někomu vést. Proto kdykoliv večer v zámku otáčím klíčem a zasouvám petlici, mám před očima Einarův hrubý, ztrhaný obličej.

Zůstala jsem ještě chvíli sedět v autě a rozhlížela se. V přístavu panoval klid. Obchod tady zavřel před několika lety. Peníze už také dávno nepoužívám. Platím především mlékem a vejci, protože obojího máme celoročně dost. V létě a na podzim jsme často mívaly

i kukuřici a občas ovoce a zeleninu, ale letos nás o úrodu připravily deště. Sklizené ovoce a zeleninu jsme si vždycy nechávaly pro sebe, byla to vzácnost, protože rostliny se musely opylovávat ručně. Sice zbylo ještě trochu hmyzu, který nám pomáhal, ale včelí úly už byly dávno k ničemu. Stály teď na půdě a pořád se z nich po celém tom velkém prostoru táhla sladká vůně medu a včelího vosku. Občas jsem ji tam chodívala nasávat, naplňovala mě a já se divila, jak dlouho na mně ta vůně připomínající všechno, oč jsme přišly, ulpívala.

Dřív jsem výměnou získávala maso nebo ryby. Proteiny pro Isu. Někdy do přístavu přijížděli i lovci a přinášeli s sebou volně žijící zvířata z lesa; veverky, divočáky a lišky, občas srnčí nebo vlka, ale také zdivočelá domácí zvířata, divoké psy i kočky. A straky, těch mívali hodně.

První roky po kolapsu se mluvilo o tom, že všechna zvířata kvůli narušenému ekosystému vyhynou. Když něco přestane fungovat, přestane fungovat všechno. Lidé však zapomněli na to, že se vždycy najdou druhy, které svět opanují, nahradí druhy jiné a přizpůsobí se. A také zapomněli na to, že my lidé teď zabíráme méně místa než dřív.

Druhy, které přežily, na tom jsou lépe než kdy předtím. Protože vymizel hmyz, nedokázaly přežít všechny druhy ptáků, ovšem všežravců, jako jsou vrány a straky, stále přibývá. Zhltnou všechno, nač přijdou: ořechy, kompost, drobné ptactvo, mršiny, plzáky, žížaly, vejce jiných ptáků, nejsou vybíravé, zabydlí se kdekoliv, krmí v hnízdech houfy ukřičených mláďat, rozmnožují se. Jen rostou, jsou čím dál větší, nahlas skřehotají a plachtí po obloze nad námi, jako by jim patřil celý svět.

Poslední půlrok sem každý pátek jezdilo čím dál míň lidí a občas přístav býval úplně liduprázdný. Dnes u své lodi seděl jen jeden rybář. Bez doprovodu sem chodili

pouze muži. Já teď ale nikoho jiného než onoho rybáře neviděla, a proto jsem se odvážila otevřít dveře, vzít košík a jít k němu.

Z jedné prasklé polystyrenové bedny na mě koukala treska, jen dvoukilová, ale pro mě a Isu velká dost. Řekla jsem, že bych ji koupila, a nabídla jsem za ni tři vajíčka, která jsem měla s sebou.

„Čtyři,“ smlouval rybář.

„Tři,“ odpověděla jsem. „Víc nemám.“

„Treska má větší hodnotu než tři vejce, to přece víte.“

„Hádám, že vám už se ryby přejedly. Hádám, že byste si pro změnu opravdu rád dal vejce.“

Zahleděl se na mě a oči se mu zúžily.

„Mám dva racky,“ řekl pak. „Jednoho vám za ta tři vejce dám.“

Ukázal prstem na palubu. Leželi tam dva ptáci, oba zastřelení, zakrvácení. Několik jejich soukmenovců plachtilo našťvaně nad námi a křičelo, jako by se jich ty vraždy osobně dotkly.

„My racky nejíme,“ odmítla jsem. „Mají málo masa. Nestřílejte je. Navíc chutnají odporně.“

„Stačí je pořádně okořenit, koření přehluší pach rybího tuku.“

„Raději bych si vzala tu rybu.“

„To chápu. Je čerstvá, včera jsem ji vytáhl. Čerstvá a čistá.“

„Víte stejně dobře jako já, že čistá není. Dám vám tři vejce.“

„Chci čtyři.“

„Poslyšte. Mám dceru, je ještě ve vývinu. Potřebujeme naše vejce samy.“

„Já mám dva syny. Osmiletá dvojčata. Skoro je nevidám, jsem celý týden na moři... Teď je ryb tak málo, že budu muset lovit i o víkendech.“

„Taky mám syna,“ nevzdávala jsem se. „A muže. Dělíme se o jídlo celkem čtyři.“

Ucítla jsem, jak mi po krku stéká pár kapek vody. Toužila jsem se vrátit domů, vysvléknout si nepromokavé oblečení, upéct rybu a podělit se o ni s Isou, do syta se najíst.

„Tři vejce,“ zkusila jsem to naposledy. „Prosím, víc toho s sebou nemám.“

Sáhla jsem si na krk a pokusila se kapky utřít a možná právě ten pohyb ho přiměl mě přejet pohledem. Zadíval se mi na prsa, boky, na všechno, co se ukrývalo pod neforemným nepromokavým oblečením.

„Kolik vám je?“ zeptal se.

Aha, tak přece jenom jeden z nich. Litovala jsem toho pohybu ruky, toho, že jsem nedokázala stát bez hnutí.

„Na vás jsem moc stará,“ opáčila jsem.

Rychle jsem se narovнала.

„Můžete rybu dostat zadarmo,“ prohlásil. „V kajutě je teplíčko.“

Nepřestával si mě prohlížet a já na něj také upřela pohled, snažila jsem se ho donutit, aby se mi podíval do očí. Já litovat nebudu, já se stydět nebudu, zato ty ano. Kapky mi stékaly přes klíční kost mezi prsy, vlněný svetr mě kousal, ale já se ani nepohnula.

Náhle sklopil oči a přešlápl, možná mu bylo trapně. To mi dodalo odvalu. Rychle jsem z košíku vytáhla staré noviny, sklonila se nad rybu a přes papír ji uchopila.

„Tu rybu si беру. Protože jste se choval jako pitomec.“

Zaznamenala jsem, že užasl, ale nepodívala jsem se na něj, jen jsem se snažila tresku co nejrychleji zabalit, z papíru mi však vykluzovala, nedala se pořádně vzít. Vložila jsem ji do košíku, prsty jsem měla olepené slizem a krví, jednou rukou jsem si otřela čelo, možná jsem se ušpinila i tam.

„Dobrá,“ kývl. „Promiňte.“

„Nechte toho,“ řekla jsem.

„Nevím, proč jsem to navrhl, slyšel jsem, že jiní to tak dělají..., a tak jsem myslel...“

„Už to nikdy nedělejte. Nikdy to nenavrhuje. Nikomu.“

„Hm, dobře,“ zamumlal. „Chápu.“

Že na to vůbec měl chuť. Věděla jsem, jak vypadám. Splihlé vlasy se mi lepily k hlavě, během posledních let mi zhrubla kůže, obličej jsem měla hranatý, čelisti vysunuté. Podobala jsem se zvířeti, rysovi, který má také ze všech svalů na těle nejsilněji vyvinuté svaly čelistní. Stárnoucí zvíře, už si ani nevzpomínám, kdy jsem si naposledy barvila vlasy, barva totiž nebyla už dlouho k sehnání, šedin mi přibývalo čím dál víc, vypadala jsem daleko starší než na svých třiačtyřicet.

Ve snaze otřít si z čela krev, ačkoliv jsem si nebyla jistá, jestli ji tam mám, jsem si po něm znovu přejela prsty, a pak jsem se otočila k odchodu.

„Ale já bych rád ta vejce.“

„Jistě.“

Sáhla jsem do košíku pro tři vejce, dvě hnědá a jedno bílé. Snažila jsem se přitom nemyslet na jeho osmi-leté syny. Stejně nebylo jisté, že existují, možná si je vymyslel, stejně jako já jsem si přimyslela manžela a jedno dítě navíc.

Opatrně si vajíčka vzal. Tři vejce za jednu rybu. Vyhrála jsem, ryba měla hodnotu nejméně čtyř vajec. Muž mě chtěl okrást, ale nakonec jsem okradla já jeho.

Odvrátila jsem se od něj, trochu jsem se styděla, přesto ve mně stále kypěla zlost. Chtěla jsem domů, pryč od něj, domů k Ise.

Vtom jsem ji zahlédla. Osamělou ženu na autobusové zastávce. Vandrovnici.

S batůžkem na zádech. Jiná zavazadla neměla.

V ruce držela deštník.

Deštník. Nedovedu si ani vybavit, kdy jsem naposledy viděla někoho s deštníkem, se zbytečným maličkým přístřeškem, který se žena snažila nastavovat větru tak, aby jí ho neobracel naruby. Byla už celá promočena, na džínech měla tmavé mokré mapy a z popruhů batůžku jí kapala voda.

Pustila jsem se k autu. Říkala jsem si, že žena s deštníkem mě nezajímá, rybářovi synové mě nezajímají.

Přesto jsem se nedokázala znovu neotočit a ještě jednou jsem si ji prohlédla. Mezi dvěma poryvy větru si žena trochu vydechla. Nehnutě tam stála a čekala, přestože jízdni řád byl dávno stržený a jí muselo být jasné, že tudy žádné autobusy nejezdí.

Rybář právě odvažoval loď. Ten by jí nic neudělal. Hrozbu ovšem představovali jiní. Einar a jeho kumpáni se špinavýma rukama, v nichž se vzdmula agresivita, kdykoliv byli hladoví a opilí. Byli to směšní tupci, ale také silnější než ona.

Děšť zesiloval. Vítr fičel nad krajinou a hnal kapky ženě pod deštník.

Znovu jsem si vzpomněla na dveře do sklepa, Isa na ně určitě zapomněla. Zásoby se možná znehodnotí.

Vytáhla jsem z kapsy klíč od auta a zasunula ho do zámku ve dveřích. Žena stála tak deset metrů ode mě a teď se naše pohledy setkaly. Do obličeje jsem jí viděla dobře, přestože ho měla schovaný ve stínu deštníku. Nepohnula se, ani nemrkla. Před jejím pohledem se nedalo utéct.

Z košíku vedle mě byla cítit ryba. Dostala jsem ji za tři vejce, přitom měla hodnotu pěti.

Zvedla jsem ruku na pozdrav, i ta páchla rybí krví a slizem, a v obličeji jsem měla určitě také krvavé skvrny.

„Potřebujete pomoci?“

„Ne,“ řekla žena.

Odpověděla tak rychle, že jsem jí nevěřila.

„Kam máte namířeno?“ zeptala jsem se.

„Pokrčila rameny. „Na sever.“

„Autobusy nejezdí.“

„Já vím.“

„Nejezdí už několik let.“

„Ano.“

„Odkud jste?“

„Z jihu.“

„Stopla jste si loď?“

„Stopovala jsem, ano. Jela jsem autem, kamionem, znovu autem, lodí, autem a ještě jednou lodí. Možná bylo těch dopravních prostředků víc, už nevím.“

„A teď?“

Žena se usklíbla. „Jak jsem říkala, mířím na sever. Když tu budu stát, třeba mě někdo svez.“

„Měla byste jít na hlavní silnici,“ poradila jsem jí. „Tam je trochu provoz.“

„Dobře. Díky.“

Otevřela jsem dveře pick-upu. Žena se stále nehýbala. Byla hubeňoučká, kývala se nepatrně ze strany na stranu, ačkoliv stála v klidu. Nebyla o moc vyšší než Isa, ale i když byla malá, nebo snad právě proto, měla kulaté tváře. Možná nepotřebovala k udržení váhy tolik jídla anebo byla šikovnější než ostatní a věděla, jak jídlo sehnat. Navíc byla očividně sama, nemusela nikomu podstrkovat nejlepší a nejvýživnější sousta. I oči měla kulaté, trochu vypoulené, ve střehu, jako by se snažila, aby jí nic neuteklo.

Nasedla jsem do auta, nastartovala a pomalu se rozjela. Ukazatel nabití se blížil nule, proto jsem nezaplnula klimatizaci ani stěrače a jen doufala, že baterie

mi vydrží až domů. Podívala jsem se do zpětného zrcátka a uviděla, že žena pomalu vykročila. Štíhlá žena na silnici.

Nezajímá tě.

Jedna ryba za tři vejce.

Rybu jsme už opravdu potřebovaly. Isa ji potřebovala. A navíc... vandrovnice.

Ale zároveň osamělá žena, kterou je jednoduché chytit, sevřít a povalit na zem.

Zastavila jsem a otevřela dveře.

„Naskočte si,“ vybídla jsem ji. „Tady je teplo a sucho.“

Zadívala se na sedadlo vedle mě, na teplou kabinu.

„Ne. Nepotřebuju pomoc,“ odmítla.

„I tak si naskočte.“

Zaváhala. Déšť stále zesiloval. Kapky vody se odrážely od deštníku, který vypadal, že každou chvíli pod jejich tlakem povolí a švy v tenké látce popraskají. Žena se roztrásla zimou.

„Ne. Musím dál. Nepotřebuju pomoc.“

Ačkoliv se napřímila, aby na mě udělala dojem, že je silná, prozradilo ji nepatrné selhání v hlase.

„Možná potřebuju pomoc já,“ opáčila jsem.

Nevrle přešlápla, deštník v ruce se jí zlehka třásl a na zem z něj tekly malé vodopády. Podívala se na mě, na auto.

„Jste sama?“ zeptala se.

„Jsem sama s dcerou.“

Žena takřka neznatelně přikývla, jako by ji moje slova uklidnila.

„Možná bych jednu noc zůstala. „Aby mi uschlo obléčení.“

„Na jednu noc máme volnou postel. A taky máme vejce a mléko.“

„Děkuju,“ řekla tiše a nasedla.

Milý Larsi

KDYKOLIV VHODÍM DO tvé schránky další dopis, poslouchám, s jakým zvukem dopadne, jestli cinkne o kovové dno, nebo spadne mezi ostatní dopisy. Cinknutí o dno už neslychám.

Včera jsem si s sebou vzala vlásenku a pokusila se s její pomocí zámek odemknout. Zkoušela jsem to dlouho, a dokonce jsem měla několikrát pocit, že už se mi to podařilo, zámek jako by povolil, ale nakonec jsem se musela vzdát. Asi je to tak lepší. Vlastně už ani nechci vidět, kolik dopisů jsem ti napsala.

Kdybych měla internet, poslala bych ti zprávu a ty by sis ji hned přečetl. I fotky bych ti mohla poslat. Od tvého odjezdu jsem se hodně změnila. Mám pohublý obličej. Jsem vyšší než máma. Narostla mi prsa, opravdová prsa, ne taková, na která jsi mi tenkrát sahal.

Myslím na to, když se probouzím, myslím na to, když usínám. Stojíme spolu vzadu ve stodole, ty mi strkáš

ruku pod svetr a hladíš mi břicho. Po chvíli přesuneš ruku výš. Nejdřív ji tam jen držíš, já nic neříkám, ale chci, abys jí pohyboval, abys mě hladil. Současně chci, abys ji vyndal. Vždyť jsme si ještě ani nedali pusy a sahat mi rovnou na prso není zrovna správné. Zavrtěla jsem se, pamatuješ? Často přemýšlím, co sis v té chvíli asi musel myslet, jestli to pro tebe bylo znamení, že máš pokračovat, nebo že máš přestat, nebo jestli jsi nad tím, co chci já, vůbec nepřemýšlel. Potom vešla máma a tys uskočil.

Vím, jaké to je mít klučičí ruku na prsu, ale nevím, jaké to je se líbat. A nerýsuje se moc šancí, jak bych to mohla zjistit.

Zvířecí matky myjí svá mláďata tím, že je olizují. Když lidské matky líbají svoje potomky, je to vlastně takový nepovedený pokus o očistu. Francouzáky jsou ještě nepochopitelnější. Prakticky žádní živočichové se nelíbají. Ve starých loveckých a rybářských společenstvích se lidi taky nelíbali. Četla jsem, že při francouzáku se z pusy jednoho člověka do pusy toho druhého přesune osm milionů bakterií. V moderní době jsme tedy očividně začali praktikovat nesmyslné bakteriální mejdany.

Máma se líbala, ale já se jí nikdy netroufnu zeptat, jaké to je, jestli je o co stát. Protože líbala Einara.

Často přemýšlím o tom, jaké by to bylo, kdyby si máma místo Einara vybrala někoho takového jako Richard. To by se v našem domě rozléhaly hlasy. To bych mohla chodit z pokoje do pokoje a neustále bych někoho potkávala. Ztratila bych přehled o tom, kdo kde je. A kdybychom se s mámou pohádaly, tak by tam byl někdo, kdo by se mezi nás postavil.

*

Kdyby Richard byl Einar, možná bychom tady už nežily. Máma by se s ním možná odvážila odejít.

A to, že mi chybí táta, mámě říct nemůžu. Je mi jasné, co by mi na to odpověděla: Nemysli si, že se v životě neobejdeš bez chlapa. Nemysli si, že ty a já to společně nezvládneme. Vezmi si například koně, hříbata potřebují jen kobylu, hřebec není součástí jejich života. Máma ráda používá zvířecí metafory.

Za svůj život jsem poznala jenom sedm lidí. Mámu, tebe, tvoje rodiče, tvoji sestru. Tetu Anne. Možná bych mohla připočítat i Einara, ale vlastně ne, protože kdykoliv přijde, zalezu do pokojíku. Sedm lidí, to není nic, zvláště když mezitím zmizeli. V mém životě se vlastně vyskytuje jenom jediný člověk. Přestože máma ví o zvířatech leccos, o lidském druhu moc ponětí nemá. Neví, jak máme žít a co potřebujeme.

Občas, hlavně po večerech, kdy míváme v kuchyni školu, se mi zdá, že jsem na ni alergická. Na její hlas, když mi něco horlivě vysvětluje. Mluví nepřírozně, vysokým a pisklavým tónem. Nechápu, že to sama neslyší. Mně se z toho hlasu až dělají mžitky před očima, nemůžu pořádně dýchat, dech se mi úží a dochází mi kyslík. Máma je všude, je hubená, a přesto zabírá tolik místa... Při jídle vydává zvuky, vzdychá, když se pro něco shýbá. Slyším její tělo i v případě, kdy ji nevidím.

Jak to takhle píšu, mám pocit, že jsem zlá. Jsem zlá. Máma hodně pracuje, celé dny, a když nepracuje, snaží se mě vzdělávat. Všechno, co dělá, dělá pro mě... A já se jen při tom pomýšlení dusím.

*Zpráva o mém putování do Mongolska a o tom,
co jsem tam našel*

Sepsáno v Sankt-Petěrburgu, září 1882

Kapitola 1

Mimoriádný nález

V DOMĚ PANUJE TICHO, pouze z kuchyně je slyšet, jak tam služebná šramotí. Sedím u psacího stolu a jsem rozhodnut sepsat svůj příběh. Již delší dobu se snažím zaznamenat slova na papír. Napsal jsem mnoho dlouhých dopisů, všechny jednomu a témuž muži, avšak do jednoho skončily v koši zmačkané jako tvrdá sněhová koule. Dnes, po procházce v Letním sadu, jsem konečně pochopil, že mé pokusy o korespondenci nikam nepovedou. Nebudu více psát, Wilhelm se mým čtenářem nestane. Tento příběh nepojednává o něm a o mně, nýbrž o divokých koních. Je to jejich příběh a někdo jej musí převyprávět dříve, než z něj mnohé upadne v zapomnění.

Snad můj text nalezne cestu k jednomu čtenáři či ke dvěma. Příběh o honu na divoké koně a o tom, jak ve stepích žijí zvířata i lidé, by měl zaujmout každého, kdo se, byť jen nepatrně, zajímá o zoologii a etnografii. Pokud k těmto čtenářům patříte, prosím Vás o shovívavost ke zbytečným podrobnostem a k nudným odbočkám. Jelikož ke skutečným událostem chovám úctu,

neodvažuji se toho příliš vynechávat, neboť kdoví, co třeba bude v budoucnu důležité?

Můj příběh započal jednoho obyčejného pondělního rána v květnu roku 1880 za klapotu podkov na mokrých kočičích hlavách v ulici před naším bytem a za hlasitého *prrr* ozývajícího se z úst kočího. Vzápětí jsem uslyšel, jak se otevřely dveře kočáru a kdosi vystoupil a v následující vteřině třikrát zabouchal klepadlem.

Tenkrát, jako i nyní, jsem seděl sám ve své pracovně v prvním patře, matka právě odešla na nákup a já jsem se chystal před odjezdem do práce ještě jednou projít účetnictví. Kovové údery na dveře mě lehce podráždily, současně se mi však poněkud ulevilo. Účetnictví zoologické zahrady nepředstavovalo veselou četbu. Ať jsem počítal, jak jsem počítal, čísla nevykazovala žádné zlepšení. Přistihl jsem se při myšlence, že si přeji, aby se čísla uměla hýbat, aby se přemístila, aby se plus změnilo v minus a minus v plus, aby ožila a byla stejně spontánní a teplokrevná jako zvířata, jež zastupovala. Předešlého večera jsem se nad účetní knihu usadil dokonce po čtyřech stakanech vodky v očekávání, že opojení čísla roztancuje. Ovšem kdepak. Mým oborem jsou přírodní vědy, kam patří i matematika, avšak cesta od živých tvorů, jimž jsem coby náměstek ředitele sanktpetersburské zoologické zahrady zasvětil svůj život, k těmto modrým inkoustovým čarám na šedobílém papíře, byla stejně dlouhá jako cesta ze Země na Merkur.

Problém představovala Berta, hrošice, jejíž zakoupení z Německa jsem před několika měsíci prosadil. Ředitel přenechával akvizice mně, sám měl na starosti provoz a zaměstnance, a zvířata tak spadala do mé náplně práce, tudíž jsem za Bertu stejně jako za výdaje s jejím pořízením spojené nesl odpovědnost já. Berta sice přitahovala návštěvníky, ano, místní to ohromné

pomalé zvíře přímo milovali, před její klecí vždy stály hloučky a publikum jásalo, kdykoliv si hrošice odfrkla nebo chrochtla. Já sám jsem však nad ní již nejásal. Ano, byla, jak to jen říci, nápadná, lidé ji dokonce označovali za ohromnou, avšak ohromné byly také náklady na její přepravu z Hamburku. Zkrátka a dobře jsem si při jejím nákupu ohromně vyhodil z kopýtka.

Pjotr, náš sluha, vešel do pokoje a položil přede mne stříbrný táč s vizitkou, přičemž mi jako obvykle tiše a klidně sdělil, že mám návštěvu.

Vzal jsem vizitku mezi prsty a prohlížel si ji. Ivan Semjonovič Poljakov, Zoologický ústav.

„Pokud pán dovolí,“ dodal Pjotr, „rád bych upozornil, že pan Poljakov je celý rudý a zadýchaný, jako by měl naspěch.“

„Děkuji, Pjotre. Prosím, uveďte jej.“

O minutu později se otevřely dveře a přede mnou se zjevil biolog Poljakov, můj nejbližší spolupracovník z ústavu. Nevidal jsem jej často. Jestliže se chystaly větší transporty zvířat do Evropy, občas mě oslovil, zda bychom neměli zájem o pořízení nějakého zvířete do zahrady, ale ještě nikdy mě nenavštívil doma. Opravdu měl rudé tváře a byl zadýchaný, Pjotr ovšem nezmínil, že se také usmívá od ucha k uchu, až je mu vidět zahnědlý chrup.

„Vítejte,“ pronesl jsem.

„Drahý Michail Alexandroviči,“ spustil návštěvník. „Můj drahý příteli.“

„Ivane Semjonoviči, pevně věřím, že je u vás vše v nejlepším pořádku, že jste zdravý vy i vaše nádherná rodina. Vaše krásná žena a stejně krásné děti.“

„Ano. Jistěže.“

Patrně jsem to přehnal. V podobných situacích, kdy se ocitám o samotě s jinými muži, upadám obvykle

do rozpaků. Dbám na to, abych nepůsobil arogantně a chladně, avšak současně se také obávám, abych nepůsobil vtíravě.

Poljakov nicméně mé obavy zřejmě nezaregistroval. Aniž vyčkal na pozvání, usadil se ke konferenčnímu stolků. Vzápětí si svůj omyl uvědomil a vyskočil, jako by jej sedadlo kouslo do zadku.

„Ale drahý příteli, posaďte se přece. Prosím,“ vyběhl jsem jej. „Promiňte mi mou liknavost, nejsem úplně ve své kůži, víte, kvůli účetnictví. Opět tu máme to období, ano, však víte, jaké to je...“

Větu jsem nedokončil, Poljakov stejně o mých financích neměl ponětí a s pochopením bych se nesetkal. Jako zaměstnanec Zoologického ústavu dostával plat ve stejně pravidelných intervalech, v jakých pochodovali carští vojáci.

„Jakpak se daří?“ otázal jsem se. „Vidím, že jste mi přišel sdělit něco naléhavého. A tady nám Pjotr nese samovar, pojďme si dát sklenici čaje, prosím.“

„Čaj? To jste nemusel, ale když jinak nedáte...“

Rozechvělou rukou prudce uchopil podanou sklenici, s hlasitým bouchnutím ji postavil na stůl, až několik kapek vystříklo, uchopil kleštičky na cukr a do horkého nápoje vhodil celé tři kostky, pětkrát tekutinu zamíchal lžičkou a vypil ji třemi velkými loky.

„Rád bych, abyste se se mnou vydal do ústavu,“ vychrtil. „Chci vám něco ukázat. Včera večer přinesl poslíček zásilku z Mongolska.“

„Z Mongolska? A to jste mi přišel oznámit osobně?“

„Zásilka je od plukovníka Převalského. Sám je teprve na cestě domů, ale zásilka již dorazila. Byl bych velmi rád, kdybyste si mohl zaslané předměty prohlédnout.“

„Co je to vlastně za předměty?“

„Jedna kůže a jedna lebka.“

„Mrtvé zvíře? Já se povětšinou zaobírám zvířaty živými.“

„Patří koni, divokému koni.“

„Ach tak?“

„Nikdy jsem nic podobného neviděl,“ pronesl a úsměv mu znovu rozzářil celou tvář.

Než budu pokračovat ve vyprávění, zdá se mi nezbytné uvést několik životopisných informací o hlavní postavě příběhu – totiž o sobě. Nechápejte to ovšem tak, že nejdůležitější postavou tohoto mimořádného dobrodružství jsem já, něco takového bych si nikdy nedovolil nárokovat. Naopak, jsem si dokonce jist, že mé jméno bude ve chvíli, kdy příběh oficiálně dostane písemnou podobu, z dějepisných knih vynecháno. Možná si mě však zapamatujete alespoň Vy.

Jmenuji se Michail Alexandrovič Kovrov, narodil jsem se roku 1848 v Sankt-Petěrburgu, mimo jiné ve stejný rok, kdy proběhla revoluce v Paříži a následná abdikace krále Ludvíka Filipa Orleánského. Evropou se šířily nepokoje, v Rakousku musel odstoupit kancléř Metternich, zato náš car se jako vždy držel. A když byly v Moldávii a ve Valašském knížectví zažehnuty první jiskřičky vzpoury, potlačil každičký náznak odporu. Sám jsem o těchto událostech samozřejmě neměl potuchy. Mým životem byla mámina náruč a otcova přísná, avšak spravedlivá výchova. Žili jsme si dobře. Můj otec Alexander Kovrov si vydobyl značnou úctu coby rytmistř kavalerie. S matkou se seznámil v době, kdy měla nejplodnější léta za sebou, a narodilo se jim jen jedno dítě. Přesto se domnívám, že jejich manželství a krátké soužití bylo šťastné a uspokojivé a že k sobě chovali hlubokou úctu.

V sedmi letech se mi ovšem život naprosto změnil. Jednoho lednového odpoledne nás potkala osudová

událost, jež vše obrátila vzhůru nohama. Venku již panovala tma, tak jak to tady na severu za zimních odpolední bývá. Otec se právě cestou z práce chystal přejít ulici. Nevím, zda koňskou drožku, jež se přiřítila nesmírnou rychlostí, stihl zahlédnout ani zda zemřel okamžitě, umím si jen představit tu bolest. Jak kočí, tak náhodní kolemjdoucí později líčili, jaký zvuk se ozval, když koňská kopyta zasáhla otcovo tělo ležící na kočích hlavách: tvrdé podkovy proti měkkému lidskému tělu. Často jsem si představoval, jak to asi muselo znít, dokonce jsem si jednou v knihovně lehl na podlahu a pouštěl si na nahé chlapecké břicho zrezivělou podkovu, ovšem tím jsem žádný zvláštní zvuk nevyloodil.

Mimochodem takřka současně onemocněl car Mikuláš I., který si přivodil těžký zápal plic, odmítal léčbu a bohužel skonal. Truchlila celá země a truchlili jsme i my. Car ležel celé dva týdny na *lit de parade* a moje matka se s pláčem zamykala v ložnici. Když konečně vyšla, pak jen proto, aby spatřila zesnulého. Pamatuji si, jak jsme kolem katafalku s carem Mikulášem procházeli velmi pomalu, jak mi matka tiskla obličej do svých sukni a vzlykala, že neví, pro koho pláče více, zda pro báťušku cara, nebo pro mého otce, a já jsem opatrně natáčel hlavu a snažil se zahlédnout mrtvolu. Od té doby jsem si velké životní změny vždy spojoval s carskou rodinou.

S matkou jsme osaměli. Drobnou útěchou nám bylo, že jsme se neocitli na mizině. Otcova penze nás dobře zabezpečila. Samozřejmě jsme si nemohli žít tak jako předtím, ale domov, prostorný byt v Grivcovově uličce, jsme si mohli ponechat a měli jsme dostatek prostředků k poměrně příjemnému, byť skromnému živobytí.

Dětství budu mít navždy spojené s obrovskými tichými pokoji a matčinou vřelou přítomností. Matka se pro

mě opravdu obětovala. Co se mého blaha týkalo, nedělala kompromisy. K jídlu jsem dostával nejlepší kousky masa a chodil jsem do kvalitní školy.

Škola, ano... krátký a brutální úsek mého života. Na první den nikdy nezapomenu. Matka mě odvedla k bráně, třikrát mě na rozloučenou políbila, a když jsme se na dvoře před tmavou velkou budovou řadili, ještě mi zamávala. S jinými dětmi jsem se nebavil, téměř nikoho jsem tam ani neznal, avšak okamžitě jsem si oblíbil školní řád. Jako by škola spočívala v řazení do dlouhých zástupů, jako bychom nebyli jeden a jeden chlapec, ale všichni jen součástí řady. Seděli jsme v řadách, pochodovali do taktu.

Tedy až do zazvonění. V ten okamžik jsem se ocital sám.

S tím, že mě ostatní děti během prvních dnů chladně ignorovaly, se dalo žít, avšak jakmile si většina z nich našla své místo ve stálé skupince, začalo se dít něco nového: chlapci si hledali důvody, proč jsou právě takové konstelace správné. Potvrzení se jim nezřídka dostávalo prostřednictvím sporů s ostatními skupinkami, ale ještě více prostřednictvím zviditelňování té hrstky, která nepatřila nikam.

Pamatuji si, jak jsem dostal novou psací tabulku. Byl jsem na ni při nástupu do školy tak hrdý. Pamatuji si, jak mi ji chlapci rozbili, protože se sázeli, zda je tvrdší má lebka, nebo tabulka.

Lebka byla tvrdší.

Když jsem se potřetí vrátil k matce domů s nevysvětlitelnými zraněními a odmítal přiznat, jak jsem k nim přišel, sdělila mi, že se již poptala po soukromém učiteli.

„Soukromý učitel?“ To bylo nejkrásnější slovo, jaké jsem kdy slyšel.

Od této chvíle se můj život odehrával povětšinou v našem bytě ve společnosti nejlepších petěrburských učitelů. Výuka probíhala v ruštině i ve francouzštině a já jsem se nemusel od našeho bytu a z naší ulice vůbec vzdalovat.

O tři vchody dál, naproti budově, ve které se nacházel náš byt, sídlil Zeměpisný ústav. Záhy jsem si všiml, jak dovnitř vcházejí a zase odtamtud vycházejí různí pánové. Bývali špinaví a zaprášení, chodili téměř vždy sami, vláčeli s sebou plátěné pytle plné skvrn a ošuntělé kufry, jejichž barva se kvůli množství škrábaců prakticky nedala rozpoznat. Měli větrem ošlehané obličejce a opálené silné ruce, stejně ošuntělé a poškrábané jako zavazadla.

Nadšeně jsem naslouchal jejich rozhovorům. S nadšpicovanými ušima jsem se snažil pochytit, kde všude byli, jak výprava proběhla, s kým cestovali a v neposlední řadě jaká zvířata viděli, či dokonce ulovili. Slychal jsem je říkat, že zvířena tam venku je úplně jiná než fauna, jakou známe tady v Rusku. Mluvili o tom, že existují ptáci a zvířata tak barevná a zvláštní, že je téměř nemožné si je představit, že je člověk musí vidět na vlastní oči. Vyprosil jsem na matce knihy a každý volný den jsem ji tahal do Kunstkamery, rozsáhlé přírodovědné sbírky Petra Velikého, kde si člověk kromě množství potracených plodů naložených v lihu mohl prohlédnout i vycpaná zvířata ze všech koutů světa.

Matku sotva překvapilo, že jsem si ke studiu zvolil právě zoologii, a mou volbu podporovala. Když jsem získal dobré místo v petěrburské zoologické zahradě, byli jsme oba šťastní. Zahrada byla soukromá, a já proto nemohl dosáhnout otcova společenského postavení. Navzdory tomu jsem se těšil u místních měšťanů

úctě a dostával jsem slušnou gáži. Zoologická zahrada byla oblíbeným výletním cílem mnoha zdejších obyvatel a poskytovala jim zábavu i vzdělání. Práce to proto byla smysluplná. Doma nadále panoval klid. Každé ráno a večer jsme s matkou společně stolovali. V pokojích, které stále voněly čistotou a lehce matčíným parfémem, vládlo příjemné teplo. Jen zřídkakdy k nám přicházeli hosté na čaj nebo večeri, nejčastěji jsme zůstávali sami jen se služebnictvem. Byl jsem se svým životem spokojený. Samozřejmě matka občas nadhodila téma ženitby a vřele vyprávěla o některé sestřenici, vzdálené příbuzné či jiné vhodné kandidátce, ale mně se pokaždé podařilo odvést hovor jinam. Mou velkou vášní byla práce v zoologické zahradě. Možná až příliš velkou, dalo by se říci. Během posledních pěti let, která jsem strávil na pozici náměstka ředitele, jsem inicioval pořízení značného množství nových druhů, mezi něž patřila i již zmíněná Berta. Pokud lze hrošici nazývat tečkou, udělala Berta rozhodně tečku za vyrovnaným finančním hospodařením zahrady. Když mě Poljakov onoho květnového rána roku 1880 vyhledal, nepoháněla mě tedy jen zvědavost, nýbrž stejnou měrou i pomyšlení na nové příjmy.

Kočár čekal venku. Kočí se choulil na sedadle zimou, protože déšť se mu zřejmě ze všech sil snažil prodrat koženým kabátcem. Jakmile nás uviděl vycházet, rozzářil se.

„Zpátky,“ nařídil mu Poljakov a podal mu plnou hrst mincí. „Co nejrychleji.“

Dešťové kapky bubnovaly do střechy, od kol stříkala voda a podvozek vrzal. Kočí pobízel koně ze všech sil, očividně byl rozhodnut Poljakovovi za jeho kopějky ze všech sil vyhovět, a já se přitom snažil potlačit vzpomínky na nebožáka otce. Namísto toho jsem Poljakova

zpovídal, vyptával se jej na velikost té kůže, na barvu, na stavbu lebky. Poljakov mě však žádal, abych počkal.

„Prohlédneme si oboje spolu, jen co tam dojedeme. Potřebuji znát váš názor na tento druh.“

Vzápětí zmlkl.

Kertak, to musí být kertak, divoký kůň, který kdysi žil volně v pruských stepích a východně od řeky Ural. Věděl jsem, že v moskevské zoologické zahradě mají ještě jeden exemplář, hřebce, ale pokud mi bylo známo, nikdo neznal s jistotou jeho původ a nevěděl, zda je čistokrevný, nebo jde o křížence. Zvíře bylo beztak staré a potomky mít nemohlo. Jelikož jsem své rodné město nikdy neopustil, neměl jsem možnost spatřit tohoto koně na vlastní oči, nicméně viděl jsem jeho fotografii, a proto jsem rozuměl nejistotě vznášející se kolem jeho původu. Kůň byl malý, tmavý a šřapatý, tlustý a unavený, úplný opak toho, jak jsem si divoké koně představoval – cválající stepí s rozevlátou hřívou i ocasem.

Konečně jsme dojeli na místo. Poljakov mě spěšně dovedl po schodech do své kanceláře. Tam se postavil k psacímu stolu, ze kterého byly sklizené psací potřeby i knihy. Na desce ležely zbytky kostí, lebka a kůže.

„Tak tady to máme,“ pronesl a já jsem v jeho hlase zaznamenal slabý záchvěv. „To zvíře zabil lovec jménem Kirghiz, příjmení neznámé, poblíž Guchenu, neptejte se mě, kde to je. A jako dar vše získal plukovník Nikolaj Michajlovič Prževalskij, který ihned pochopil, jaký význam tento nález má, načež si jej nechal okamžitě poslat domů.“

Nejprve jsem byl zklamán. Kůže byla menší, než jsem si představoval, neměla hnědou ani černou barvu, nýbrž byla bledá, takřka šedivá, s tmavým pruhem od hlavy po ocas. Lebka také nijak zvlášť nevynikala, vypadala jako většina jiných lebek, tvrdé kosti, prázdné oční důlky.

„Pěkný úlovek,“ podotkl jsem a snažil se v sobě vykřesat trochu nadšení.

„Jistěže!“ prohlásil Poljakov.

Přistoupil jsem až k psacímu stolu a lebku zvedl. Kostí byly studené a suché. Přešel jsem po ní prsty, přivřel oči a jako slepec jsem ji osahával, snažil jsem se představit si koně, kterému patřila. Jako by mě toto fyzické setkání se zvířecími ostatky proměnilo: mé prsty okamžitě rozpoznaly jiného živočicha. Živě jsem jej před sebou viděl.

„Široký kořen nosu, jako by měl římské rysy,“ pokývl jsem.

„Výborná poznámka,“ pochválil mě Poljakov. „Také mě to napadlo.“

„A kůže.“ Odložil jsem lebku a přejel prsty po kůži. „Velmi světlá. A velká, že?“

Přikývl, zajiskřilo mu v očích. „Ale menší než u jiných koní.“

„Toto ovšem potvrzuje, že hřebec v Moskvě není pravý kertak.“

„Opravdu?“ podivil se Poljakov.

„Ano? Takzvaný kertak v Moskvě je malý a tmavý a má dlouhou splývající hřívu. Zde máme co do činnosti s mnohem větším zvířetem.“

Zvedl jsem něco, v čem jsem okamžitě poznal spěnku z jedné nohy.

„Trup je velký a celkem těžký, ale nohy jsou překvapivě krátké. Toto je úplně jiný jedinec než ten, kterého mají v Moskvě a kterého jsme viděli na fotografii.“

„To máte pravdu,“ přitakal Poljakov. „Toto je vskutku jiný kůň. Avšak váš závěr není správný.“

„Že ne?“

„O tom moskevském hřebci nemohu soudit, zda je pravý kertak, anebo kříženec...,“ pokračoval Poljakov,

„protože ani pro jedno tvrzení nedisponuji žádnými podklady. Ale tento kůň...“ Odmlčel se a opět se mu rozzářil obličej. „Myslím, že tu máme koně, o kterém se mezi Mongoly již po staletí tradují legendy. Druh, o němž jsem si popravdě řečeno myslel, že je pouhým mýtem. Jsem přesvědčen, že plukovník Prževalskij objevil nový poddruh rodu *Equus*. Nový poddruh, který je však prastarý, možná jde o vůbec nejstarší plemeno koní na světě.“

„Jak prosím?“ podivil jsem se. „Míníte tím, že toto je skutečně *samotný* prakůň?“

„Osobně,“ přitakal.

„Kůň, jakého známe z jeskynních maleb?“

„Kůň jeskynních lidí,“ zazubil se. „Kůň, který tady byl dříve než všichni ostatní.“

„To není možné,“ zakroutil jsem hlavou. „Vždyt byl vyhuben před tisíci lety. Nejen vyhuben, nýbrž vyšlechtěn v nejrůznějších plemena.“

„To si myslel kdekdo. Mongolové však o něm nepřestali mluvit nikdy. Slyšel jste přece o kertakovi, že?“

„Kertaka ovšem nikdo nejméně tisíc let neviděl.“

„Do této chvíle.“

Musel jsem se ovládnout, abych neposkočil radostí. Znovu jsem se natáhl pro lebku. Tak takový to asi musel být pocit, když byl objeven svatý grál.

„Kertak,“ pronesl jsem. „Prževalskij našel kertaka.“

„Našel posledního pravého divokého koně,“ přitakal Poljakov. „A ten si samozřejmě zaslouží řádné jméno, latinské jméno, jež bude poctou svým objevitelům!“

„Ano? Ano, nepochybně. Snad *Equus kertakus*?“ nadhodil jsem, přestože jsem již tušil odpověď.

Poljakov se opět zeširoka usmál. „Bude se jmenovat *Equus przewalskii* Poliakov.“

KARIN

Mongolsko, 1992

MATHIASOVI PADÁ BRADA na prsa a hlava se mu pohupuje ze strany na stranu. Odolávám impulzu do něj dloubnout, probudit ho, přesvědčit se, že je v pořádku, že mě vnímá, že žije. Vždyť vím, že jen spí. Vždycky dokázal usnout kdekoliv a kdykoliv, už od dětství. Byl to, čemu se říká hodné miminko. Stačilo mu dát prso a skoro pokaždé hned usnul. Nemohla jsem si na něj stěžovat, tenkrát ne.

Po jeho hladkých dětských tvářičkách už ale není ani stopy. Obličej má jedno velké strniště a také začíná být cítit potem, jako cizí muž. Po cestě je unavený a celý ukoptěný. Zestárl, vrásky se mu nevyhlazují už ani ve spánku. Za jeho opotřebovanou vizáž možná nemůže ani tak věk jako životní styl.

Přesto nechápu, že tady dokázal usnout. Dřevěné lavice v nákladním letounu tlačí do zadku. Rachotu připomíná vřavu uprostřed válečné zóny. Všechno kolem mě se třese, jako by v tomhle stroji byl každý šroub uvolněný. Vrtím se, snažím se co nejlépe uvelebit, byla bych vděčná i za pár minut spánku. Ale nejde to.

Kdybych byla kůň, dokázala bych spát vestoje, s celou vahou přenesenou na zadní nohu. Být koněm je v mnoha ohledech jednoduché.

Moji koně to ale zrovna teď moc jednoduché nemají.

Bedny stojí před námi ve dvou řadách. Malými vzduchovými otvory toho moc nevidím. Letadlo přehlušuje zvuky, které koně vydávají, přesto mám pocit, že je slyším. Jako bych uvnitř byla já sama. Jako bych celou dobu narážela do stěn a hlavou bila do dřevěných prken kolem právě já.

Sedm hodin kamionem z rezervace v Thorenc, pak deset hodin letadlem z Paříže. Ještě nikdy jsem nenechala žádného koně cestovat tak daleko.

Nacházím jakousi útěchu v tom, že i mně samotné se sedí nepohodlně. Nákladní letadlo je ruské a potvrzuje veškeré moje předsudky vůči sovětským dopravním prostředkům. Je těžkopádné a hlučné. Bylo to ale jediné velké letadlo, které se mi povedlo pro přepravu koní sehnat. A které se cenově vešlo do mého rozpočtu.

Rozpočet. Nenávidím to slovo.

Zrovna tak nenávidím slova

účetnictví,

financování,

finanční omezení.

„Nestala jsem se veterinářkou z lásky k účetnictví,“ řekla jsem Mathiasovi před několika týdny. Smál se mi. „No tak, Karin,“ pronesl, protože mi nikdy neřikal mami, „Karin, vždyť už dávno nejsi veterinářka, ale vedoucí projektu.“

Vedoucí projektu.

Další slovo, které nenávidím.

Taky mě mimo jiné nazývá kouzelnicí, protože do káží nemožné. „Největší záchranný přírodovědný projekt naší doby, Karin, *and you make it happen!*“ Tohle

prohlašuje, aby mi polichotil. A já si občas lichotit nechám. To musím přiznat.

O několik hodin později se letadlo začíná chystat na přistání v Ulánbátaru. Mathias se mezitím probudil. Koně řehtají tak hlasitě, že už se spát nedá.

„Klid, klid,“ utěšuju je tiše, jako by to snad mělo pomoci.

Účinky uklidňujícího preparátu, který jsem jim dala na cestu, už dávno vyrchaly a víc dostat nemůžou. Během přistání musejí být při smyslech, nemůžu riskovat, že špatně šlápnu, protože je nebudou poslouchat nohy, a zraní se. Sydney, vůdčí hřebec, je naštěstí potichu. Ostatní koně ho poslouchají, jestliže je on klidný, zklidní se i oni. Stádo je stádo. Hierarchie je vždycky stejná, vůdčí hřebec a vůdčí klisna. Pohlížím na ně spíš jako na strážce než vůdce. Sydney stádo střeží. Důležité je pro něj jen bezpečí jeho harému.

Letadlo klesá. Mathias zavírá oči.

„Přistávání je na celém letu nejnebezpečnější. Lidé se bojí, když letadlo startuje nebo když je ve vzduchu, ale statisticky je dokázáno, že nejnebezpečnější na celém letu je přistání.“

„Přitom létání patří k nejbezpečnějším činnostem,“ povídám. „V letadle jsi ve větším bezpečí než na berlínské ulici.“

Mathias otevírá oči a roztahuje koutky v úsměvu.

„Což pro mě platí dvojnásob.“

„Cože?“

„Uvědomuješ si, cos řekla? Jsem tu víc v bezpečí než na berlínské ulici. Nejde náhodou právě o to?“

„Dobře víš, že jsem to tak nemyslela.“

„Je to ale celkem vtipné!“ Mathias křičí, aby ho v tom rámusu bylo vůbec slyšet.

„Cože?“

„Klid! ŽE JE TO CELKEM VTIPNÉ!“

Vtom se kola dotknou ranveje. Brzdy kvílí, letadlo se třese.

„Do háje!“ křičí Mathias.

A pak to celé propuká. Televizní kamery, novináři s notesy, tlumočníci, náruče kytic do mých rukou, proslov v mongolštině přednesený státním zaměstnancem v plstovém klobouku.

Snažím se na něj usmívat, ale uvědomuju si, že je můj úsměv falešný.

„Děkuju. Ráda bych teď vyvedla koně z letadla. Můžeme začít?“

„Nejdřív pár otázek,“ říká Plstový klobouk.

S pohledem neustále upřeným na bedny v letadle se snažím odpovídat co nejstručněji. Klisna Askania-Nova je v bedně zavřená už dvacet osm hodin. Je nejklidnější ze všech, proto jsem ji dovnitř odvedla jako první. Ale dvacet osm hodin je dlouhá doba. V bedně je hrozně málo místa, opravdu maličko. Koním se tam musí těžko dýchat, hlava jim celou dobu naráží do stěn, větracími otvory sotva nasají čerstvý vzduch. I mně samotné se dýchá ztěžka. Zapaluju si cigaretu a šlukuju. Moc to nepomáhá.

Nákladáky jsou připravené. Osm stejných vozů, také sovětských, jako ostatně asi všechno tady, výsledek mnohaleté úzké spolupráce s komunistickým velkým bratrem. Ale země je nyní demokratická. Orientuje se na Západ a čerpá z vlastní dlouhé historie, která sahá až k Čingischánovi, vládci země, k událostem starým mnoho staletí, kdy Mongolsko bývalo největší říší světa. Právě to je zřejmě jeden z důvodů, proč všichni nad návratem kertaka tak jásají. Nic víc pravěkého než samotné koně z nástěnných jeskynních maleb člověk asi jen tak nesežene.

Další zařehání.

Odhazuju cigaretu na zem, zašlapávám ji patou, otáčím se k Plstovému klobouku a mávám rukama.

„Opravdu už musíme začít. MUSÍME.“

Konečně se rozhýbává i jeřáb. S mechanickým vrzáním vykládá z letadla první bednu. V ní je Hamburk. Jsou mu teprve dva roky, přesto je z obou mladých hřebců, které s sebou vezu, klidnější. Teď ovšem hlasitě řeh-tá. Bedna se na popruzích pohupuje a já se bojím, že se uvolní. Jeřábník ale naštěstí vše zvládá a bednu bezpečně posazuje na korbu nákladáku.

Vracím se do letadla ke koním, mluvím na ně a přitom procházím mezi bednami.

„Klid, vydržte, za chvíli budete venku.“

Škvírami u podlahy jim podstrkuju jablka, nejoblíbenější pamlskek. Vidím jen pysky a zuby. Jablka mi doslova rvou z ruky a dužinu drtí mezi zuby. Mají hlad, to je dobré znamení. Větracími otvory nacházejícími se v mé výšce nahlížím dovnitř. Srst se leskne, velké vlhké oči se blýskají.

Tady slyším zafrkání, tam tiché zařehání, nic ne-naznačuje, že by snad něco bylo v nepořádku. Zapaluju si další cigaretu, ustupuju o krok vzad. Cigareta teď chutná daleko lépe.

Po půldruhé hodině jsou konečně všechny bedny naložené na korbách a zabezpečené. Televizní kamery zmizely, zbyl po nich jen osamělý zapomenutý kabel na zemi. Státní zaměstnanci se také konečně vytratil-li, dokonce i Plstový klobouk odjel. Každá bedna stojí na jednom nákladním autě, celá kolona je připravená k odjezdu a šoféři začínají nasedat.

V každém nákladáku je místo jen pro jednoho pasažéra. Nasedám do prvního a Mathias do následujícího. Bude to tak lepší. Možná i usnu, když budu sama

a nebudu muset sledovat, jak se mu velká těžká hlava klimbá bezvládně na prsou.

V nákladáku je cítit benzin a kysané mléko, ale sedadlo je měkké. Pohodlně se opírám. Letiště se nachází na kraji města, obklopují ho jurty, *ger*, tradiční obydlí Mongolů. Jsou bílé, kulaté a všechny zhruba stejně velké, jejich stěny tvoří plstěné rohože, vodorovně převázané, aby držely na místě, a v kopuli mají otvor pro komín. Oltář je vždy obrácený k severu, protože to je nejposvátnější světová strana. Vstup je umístěn jižním směrem a skladují se u něj předměty každodenní potřeby. Na jaře tam také přebývají jehňata a kuřata, dokud se na ně venku dostatečně neoteplí. Všechny jurty jsou situované stejně. Podívá-li se člověk na jurtu, hned ví, kde je jaká světová strana. Je to pěkné. Úhledné. Praktické.

Jakmile máme letiště za zády, začínají se před námi otevírat mongolské stepi. Tráva a obloha, žádné stromy. A hned po pár stech metrech vidíme první zvířata. Těsně u silnice se pase stádo ovcí a koz. Když kolem produní naše dlouhá kolona, vystrašeně uskakují.

Nad krajinou se žene vítr, tlačí trávu k zemi a víří oblaka prachu. Prach. Prach ze stepí, pachut' prachu na jazyku. Přestože jsem tady byla naposledy před pouhým měsícem, kdy jsem dokončovala veškeré přípravy, na pachut' prachu na jazyku jsem očividně stihla zapomenout. Mongolsko je prach a tráva. Nekonečné pláně porostlé trsy tenkých stébel, suchá půda a písek, kam oko dohlédne. A ta rozloha! Čtyřikrát větší než moje Německo, zato pouhé dva miliony lidí. Nekonečné množství vlnící se trávy mě konečně ukolébává do spánku. Do spánku beze snů, takového, jaký by měl být pokaždé.

Probouzí mě cuknutí. Řidič otáčí klíčkem v zapalování. Motor utichá. Vzápětí se otevírají dveře a tam stojí Mathias, ruce má rozpažené a usmívá se.

„Říkalas, že je to rozlehlá země, ale člověk to musí vidět na vlastní oči, aby to pochopil. Panebože, to je úplně neuvěřitelné, takové *waste of space, shit shit shit*. A ty jurty jsou prostě úžasné!“

Turista.

Vystupuju, otáčím se k tábořišti. I sem nás přišlo přivítat nejméně sto lidí. Stojí u výběhu před naší výzkumnou základnou, kam za chvíli vypustíme koně.

Budovu od mé poslední návštěvy natřeli na sytě modro. Takovou barvu bych já sama asi nezvolila, ale blankytně modrá je tu velice oblíbená. Všeobecně mají Mongolové rádi pestré barvy. Modrou, oranžovou a pistáciově zelenou. Dokonce i střechy svítí barvami. Ze začátku se mi to nelíbilo, ale už jsem si na ten vizuální chaos zvykla. Jestliže je příroda sama o sobě tak jednotvárná, je fajn mít kam upřít pohled.

Všichni na mě tiše hledí. Hledí na malou Němku středního věku, která tohle všechno spunktovala. Přihlízející dorazili z nedalekých táborů, jsou to polokočovníci, někteří jsou zde pravděpodobně usazení trvale. Kromě nich vidím zaměstnance naší rezervace, mladíky, kteří jsou na každém koňském hřbetě jako doma.

Vtom ke mně přichází Jochi, oči mu sice zakrývá kšilt basebalky, ale já vidím, že se usmívá od ucha k uchu.

„Karin. Konečně!“

Napřahuju k němu ruku, ale on mě místo toho obejmě. No tedy. Nepamatuju si, že by mě někdy objal. Předpokládám ale, že dnes se to hodí, a také ho rychle sevřu v náručí. Vzápětí ho pustím a ustoupím o krok vzad.

„Dokázali jsme to,“ říká bezchybnou britskou angličtinou.

Jochi umí anglicky daleko líp než já. Na poradách se před ním stydím mluvit. Psal mi, že se snaží naučit

anglicky i zdejší zaměstnance. Živě si představuju, jak všichni ti mladíci tady jezdí na koních a hovoří s jeho dokonalou oxfordskou výslovností. To by bylo něco.

„No, ještě jsme to nedokázali,“ namítám. Bronx bije kopyty do stěn bedny, Askania-Nova řehtá. „A teď už musíme vypustit koně.“

„Hned,“ krotí mě. „Jsi v Mongolsku.“

S pomocí *cacal*, lopatičky zabalené do modré látky, se do vzduchu rozlétá pár kapek mléka a vzápětí putuje stříbrná nádoba s koňským mlékem ke mně. Fouká, vítr na hladině bílé tekutiny vytváří drobné vlnky. Polykám. Cítím, že pod nosem mám bílý knír, a otírám si ústa. Mathias nad nezvyklou chutí nepatrně krčí nos, ale neříká nic. Tohle jsme probírali předem.

Místní rituály jsou jednoduché a zemité. Líbí se mi. Obětuje se tu nebi a přírodě. Kočovníci jsou buddhisté, ale uctívají také půdu, po které chodí, a oblohu nad sebou. Věří, že všechno v přírodě má duši. Když už člověk absolutně musí něco uctívat, pak tohle dává alespoň nějaký smysl.

Stříbrná nádoba mizí a my se konečně můžeme pustit do práce. Dávám znamení muži čekajícímu za pákami v jeřábu.

Skládání bedny se Sydneyem z korby nákladáku opět doprovází hlasité vrzání. Bedna se houpe ve vzduchu a ve srovnání s ohromným širokým nebem a nekonečnými pláněmi vypadá nepatrně. Dva Jochiho muži ji přidržují a navádějí ji na správné místo ve výběhu.

Následuje druhá bedna, s Hamburkem. Všechno se odehrává rychle, až moc rychle. Zaměstnanci upevňují popruhy příliš kvapně. Co kdyby jeden popruh povolil a bedna z něj vyklouzla jen proto, že není v rozích dostatečně upevněná? Zlomená noha znamená obvykle

smrt. Nebo kdyby se bedna rozbila a třísky koně zasáhly? Jediná malá tříska může vést ke vzniku infekce a zánětu. Dostat sem tahle zvířata mě stálo tisíce marek, mají větší hodnotu než dostihoví koně. Nemůžu si dovolit žádná zranění, zhoršení zdravotního stavu ani jiné komplikace.

Bedna je ale naštěstí upevněná správně a za chvíli už i ona stojí na zemi. Jochi zvedá palec. Mathias okamžitě odpovídá, jako by byli staří kámoši. Jochimu se to očividně líbí, protože se usmívá.

Konečně stojí všech osm beden vedle sebe ve výběhu. Vzdálenost mezi nimi činí jen půl metru. Jsou stlučené z borovicových prken a černých desek, čela mají polepená samolepkami.

Jochi rozdělil svým čtyřem mužům úkoly a k tomu ještě poprosil o pomoc čtyři mladé kočovníky. Každý vyskakuje na jednu bednu a rukama chytá poklop.

„Vše připraveno?“ ptá se mě Jochi.

Přikyvuju. Jsem úplně zpocená.

Kdy je určitý druh vyhuben? Když už neexistuje jediný exemplář? Nebo když zmizí poslední volně žijící jedinec? Vždycky jsem si říkala, že druh, který se už nevyskytuje ve volné přírodě, vlastně neexistuje. Divocí koně nežili tak, jak je pro ně přirozené, déle než sto let. Chovali je v zoologických zahradách a rezervacích a jejich přežití záviselo na lidech. Od nich dostávali seno, jádro, sůl a léky. Na tom, že se o ně lidé budou starat, že budou hřebce oddělovat od harému, a tím předcházet agresivním výpadům a soubojům. Na tom, že lidé budou bránit páření mezi pokrevními jedinci. Čím déle času přitom uběhne, tím víc se druh přizpůsobuje pomoci člověka. Převládají vlastnosti, které se nejvíce hodí pro příslušný způsob života. Zákon „přežití nejzpůsobilejších“ platí i v zajetí.

Ale teď koně dostanou svobodu a já nemám nejmenší tušení, jak to dopadne. Jejich nejdivočejší pudy už možná vymizely, vlastnosti, které měli jejich předkové před sto lety, možná obrousily roky v Evropě. Rodová linie je ovšem čistá, to každopádně vím jistě. Koně, které jsem přivezla, jsou praví kertaci, prakoně. Jako jediné koňské plemeno mají šedesát šest chromozomů, všechna ostatní plemena koní jich mají šedesát čtyři.

A teď pozůstatky let strávených v zajetí zmizí. Tady v Chustajnu Nurú stráví koně nejprve několik měsíců v ohradě, aby si zvykli na zdejší krajinu. Potom se vypustí do volné přírody, kde už si budou muset poradit sami. Těch osm koní tvoří předvoj, příští rok dorazí další, kteří zatím čekají na statku ve francouzském Thorenc. Jakmile jich bude dost, začnou se sami množit. V určitém okamžiku bude tento druh natolik silný, že ho budu moct nechat být. Pět set koní. Teprve až tu bude pět set koní, kteří se budou množit a každý rok rodit nová silná hříbata, budu si moct vydechnout.

Vydechnout. To slovo vůbec neznám. Nejčastěji lidé v souvislosti s mým projektem skloňují výraz *šilenství*. Pýcha. Kdo si myslíš, že jsi, proč by se to mělo povést právě tobě?

Se mnou tohle ale nijak nesouvisí. Tady jde o koně. A pyšná nejsem. Chci jen zachránit ten druh.

Všech osm mužů na znamení vytahuje do výše poklop bedny a cesta je volná.

Hamburk je nejrychlejší. Vybíhá ven, řehtá, kličkuje a pak obcívá výběh kolem dokola. Nekulhá, nejeví známky vyčerpání ani námaňové rhabdomyolýzy – ztuhlých svalů po tolika hodinách bez pohybu.

Vzápětí ho následuje Sydney, odjakživa rychlý a silný. Zasloužil by si být vůdcem. Oba hřebci vypadají

dobře, pohybují se bez problémů, pohazují hlavami, řehtají, frkají.

Jak se asi cítí? Jaké by to bylo ocitnout se na jejich místě? Konečně svoboda. Konečně možnost se proběhnout. Netuší ale, co znamená *konečně* ani jak dlouho byli zavření. A nevědí také, že tohle bylo naposledy, že už je nikdy nikam zavírat nebudu. Zbytek života stráví tady.

Za chvíli se ven z bedny vydává také Bronx. Bronx silák. Všichni moji koně Převalského mají jméno po prvních zoologických zahradách, které odchovaly hříbata tohoto druhu. K Bronxovi se podle mého názoru jeho jméno obzvláště hodí. Je drsný a silný. Nikdy jsem v New Yorku nebyla, ale slyšela jsem, že život v Bronxu je tvrdý. Živě svého hřebce vidím jako kápa pouličního gangu. Byl obr už při narození, do té doby jsem tak velké hříbě nikdy neviděla. Nezapomenu, jak jsem mu společně s přivolaným veterinářem z Thorenc musela pomáhat na svět. Chvíli trvalo, než se ukázalo, že přežije, ale už tenkrát se předvedl jako drsňák. Bronxe nic nezlomí. Teď si nerušeně cválá z jedné strany výběhu na druhou. Současně ven klušou i obě klisny, Askania-Nova a Paříž, a také hříbata Woburn a Halle.

Jenom Praha, vůdčí klisna, zůstává uvnitř.

Ostatní koně jsou už u plotu na druhé straně výběhu. Někteří se dokonce začali pást. Bronx cení zuby na Sydneyho, pomalu začíná otřásat jeho pozici ve stádu. V určitém okamžiku pak Bronx vůdčí roli převezme. Z mladých hřebců je nejsilnější a jednoho dne se stane vůdcem stáda. Do té doby ale musím hřebce chránit před jejich vlastní agresivitou. Musím je od zbytku stáda oddělit a umístit do samostatného výběhu.

Teď ovšem Praha. Z otevřené bedny sice vystrkuje tlamu, ale jinak se ani nehne. Přitom je všude pokaždé první. Liška podšitá, vždycky si dokáže pro sebe urvat

o trochu víc jablek, o trochu víc mrkví, nejčerstvější a nejšťavnatější trávu.

Praha je vnučka Orlicy, posledního divokého kerta-ka. Orlicu obdržel v roce 1957 při své návštěvě Mongolska darem ruský maršál Kliment Jefremovič Vorošilov. Ze zbývajících jednačtyřiceti koní, kteří tehdy na celém světě zbývali, bylo jen dvanáct plodných. Vorošilov si Orlicu odvezl do Sovětského svazu. V zajetí postupně porodila čtyři zdravá hříbata. Zemřela v šestadvaceti letech roku 1973. Stala se třináctým koněm, a protože znamenala čerstvou krev, byla velmi žádaná.

Z pouhých třinácti koní se postupně podařilo celý druh hříbě po hříběti zachránit. Na záchraně koně Převalského spolupracovaly zoologické zahrady po celém světě. Všechno se sledovalo a kontrolovalo, jen aby bylo zajištěno nejvhodnější předávání toho malého množství genetického materiálu, který jsme měli k dispozici. Mnou dovezení jedinci jsou potomky různých koní. A Praha je potomkem nejsilnějšího ze všech. Majestátní, bystrá Praha.

Momentálně ale není ve své kůži. Nechce se jí ven.

Jochi se na mě dívá.

„Je jí něco?“

Vrtím hlavou.

„Určitě je jen trochu utahaná po té cestě,“ vtipkuje Mathias. „Nevyhovoval jí ruský komfort.“

Nemám sílu odpovědět. Jdu k Praze.

„No tak, Praho, pojd,“ volám na ni. „Pojd, kobyľko moje. Pojd ven. Tak pojd.“

Jestli je zraněná, naruší se rovnováha v celém stádu. To se nesmí stát. Pro koně je tady všechno nové, proto musí stádo zůstat v obvyklém složení. Vůbec teď nestojím o boj o pozice. Přitom vždycky dochází ke zraněním, která si teď nemůžu dovolit, a k tomu potřebuju Prahu.